

Paula Złotowska *

Egipski Najwyższy Sąd Konstytucyjny – jaką rolę w państwie autorytarnym spełnia sądownictwo konstytucyjne?

Streszczenie

Artykuł prezentuje analizę roli, jaką w państwie autorytarnym, jakim jest Arabska Republika Egiptu, spełnia sądownictwo konstytucyjne. Analiza działalności Najwyższego Sądu Konstytucyjnego poprzedzona jest krótką charakterystyką ustroju sądownictwa w Egipcie oraz zarysowaniem problemu dwutorowego modelu sądownictwa w postaci współlistnienia sądownictwa powszechnego oraz sądów specjalnych i wojskowych. W artykule poruszone są wątki historyczne związane z powstaniem Najwyższego Sądu Konstytucyjnego – ustanowienie w 1969 roku Sądu Najwyższego, wprowadzenie w roku 1971 do Konstytucji przepisu o powołaniu Najwyższego Sądu Konstytucyjnego i wreszcie ustawa z 1979 roku o NSK, która w dalszej części służy za podstawę przedstawienia uprawnień i funkcji NSK. W zasadniczej części artykułu omówiona została działalność orzecznicza NSK, na podstawie wybranych spraw z zakresu m.in. ochrony wolności prasy i mediów, wolności wypowiedzi, równości obywateli czy wreszcie spraw związanych z naruszeniami prawa wyborczego. Analizie poddane zostały również orzeczenia dotyczące dopuszczalności funkcjonowania sądów specjalnych i sądenia cywilów przez sądy wojskowe. W ostatniej części omówiona została sytuacja NSK w czasie trwania rewolucji, tzw. arabskiej wiosny czy też Rewolucji 25 stycznia.

Słowa kluczowe: Egipt, Najwyższy Sąd Konstytucyjny, sądownictwo konstytucyjne, autorytaryzm, konstytucja

* Autorka jest doktorantką I roku Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Katedrze Prawa Konstytucyjnego.

Najwyższy Sąd Konstytucyjny będzie
niezależnym organem sadowym,
posiadającym odrębną osobowość prawną
w Arabskiej Republice Egiptu,
urzędującym w Kairze¹.

1. Wprowadzenie

Gdy w roku 2013 wojsko przejęło rządy w Egipcie, doprowadzając do obalenia prezydenta Muhammada Mursiego, na stanowisko tymczasowego prezydenta kraju powołano Prezesa Najwyższego Sądu Konstytucyjnego, Adlego Mansura. Wybór ten, choć nie miał oparcia w przepisach konstytucji z 2012 r.², stanowił dla generała ‘Abd al-Fattaha al-Sisiego, odpowiedzialnego za przeprowadzony na przełomie czerwca i lipca zamach stanu, jedyny możliwy do zaakceptowania przez społeczeństwo. Najwyższy Sąd Konstytucyjny (NSK) od swojego powstania w 1979 r. był symbolem suwerenności oraz walki o wolności i prawa obywatelskie w państwie, które z roku na rok coraz bardziej zmieniało rządy na autorytarne. Nic więc dziwnego, że w okresie przejściowym zdecydowano się powierzyć pieczę nad państwem, obywatelami i stworzeniem nowej konstytucji człowiekowi, który uosabiał wszystkie zalety, jakimi szczycił się NSK.

W niniejszym artykule postaram się odpowiedzieć na pytanie, co spowodowało, że NSK zyskał takie społeczne uznanie. Tym bardziej że funkcjonuje w państwie, które przynajmniej od 1981 r. coraz bardziej odchodziło od demokracji, przyjmując charakterystykę państwa autorytarne. Biorąc to pod uwagę, zadziwia fakt, że od ustanowienia NSK w Konstytucji z 1971 r. (później w ustawie o Najwyższym Sądzie Konstytucyjnym z 1979 r.³) przyznano mu nadzwyczajne, jak na arabskie standardy, uprawnienia i niezależność. W kolejnych rozdziałach omówię historię powstania NSK, wraz z analizą ustroju sądownictwa w Egipcie. Model sądownictwa w Egipcie wyodrębnia bowiem obok sądownictwa powszechnego i wojskowego także sądownictwo specjalne, ustanowione na mocy ustawy o stanie wyjątkowym⁴, którego istnienie było przedmiotem analizy NSK. Dalej omówione

¹ Art. 174 Konstytucji Arabskiej Republiki Egiptu z 11 września 1971 r.

² Taką możliwość przewidywał jednak art. 84 Konstytucji z 1971 r.

³ Ustawa o Najwyższym Sądzie Konstytucyjnym z dnia 29 sierpnia 1979 r., tekst dostępny w języku arabskim: <http://old.qadaya.net/node/214>, [dostęp: 30.01.2016 r.].

⁴ Ustawa nr 162/1958 o stanie wyjątkowym, tekst dostępny w języku arabskim: <http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/46609207-599c-4f9d-ad6e-618fec866c14>, [dostęp: 30.01.2016 r.].

zostaną funkcje i uprawnienia NSK w oparciu o przepisy ustawy o Najwyższym Sądzie Konstytucyjnym z 1979 r. Celem tego rozdziału będzie pokazanie, jak szerokie uprawnienia orzecznicze ma egipski NSK względem władzy, oraz podkreślenie niezależności, jaką cieszy się on na podstawie przepisów. Ustawa ta zapewniła, że NSK mogło odegrać zasadniczą rolę w ograniczaniu władzy przed daleko posuniętą ingerencją w sferę praw i wolności obywateli. Co nie oznacza wszelako, że we wszystkich przypadkach orzeczenia wydawane przez NSK były skierowane przeciwko rządowi i prezydentowi. W swoich orzeczeniach sędziowie NSK musieli niejednokrotnie brać pod uwagę rzeczywistość polityczną, w jakiej funkcjonowali – skutkiem tego były zarówno odważne orzeczenia na korzyść demokratyzacji, jak i bardziej powściągliwe, wspierające reżim. Działalności orzeczniczej NSK poświęcona będzie ostatnia zasadnicza część artykułu, w której przeanalizuję między innymi podejście NSK do problemu sądownictwa specjalnego oraz sprzecznej z konstytucją praktyki sądenia cywilów przez sądy wojskowe.

2. Ustrój sądownictwa w Arabskiej Republice Egiptu

Kształt wymiaru sprawiedliwości w Egipcie pokazuje, jak z jednego z fundamentów państwa prawa można stworzyć instrument walki politycznej. Na pierwszy rzut oka uregulowania dotyczące wymiaru sprawiedliwości zdają się być zgodne z duchem demokratycznym. W art. 165 konstytucji z 1971 r., później w art. 184 konstytucji obowiązującej z 18 stycznia 2014 r.⁵, zapewniono władzy sądowniczej niezależność, a sędziom niezawisłość w orzekaniu (art. 166 konstytucji z 1971 r., art. 186 konstytucji z 2015 r.). Uznano nieodwołalność sędziów, zasadę publicznych posiedzeń sądowych. W konstytucji z 2014 r. rozszerzono nawet niezależność sądów, zapewniając im na poziomie ustawy zasadniczej niezależność budżetową (art. 185) oraz niezależność w prowadzeniu swojej działalności (art. 184). Utworzono Najwyższy Sąd Konstytucyjny, którego zadaniem jest kontrola zgodności ustaw i rozporządzeń z Konstytucją oraz dokonywanie wykładni prawa (art. 174, art. 175 konstytucji z 191r.). Zmiany spowodowane przejściem władzy przez wojskowych w 2013 r. uwidoczniły się w wielu korektach ustrojowych. Jak piszą Nathan J. Brown i Michele Dunne w artykule *Egypt's Draft Constitution Rewards the Military and Judiciary*, wymiar sprawiedliwości jest jednym z głównych beneficjentów zmian w kraju i wprowadzenia nowej konstytucji⁶. Zmienione artykuły dają władzy sądowniczej praktycznie nieograniczoną niczym swobodę i niezależność. Wraz z przyjęciem

⁵ Konstytucja Arabskiej Republiki Egiptu z dnia 18 stycznia 2014 r., tekst dostępny w języku angielskim: <http://www.sis.gov.eg/Newvr/Dustor-en001.pdf>, [dostęp: 30.01.2016 r.].

⁶ N.J. Brown, M. Dunne, *Egypt's Draft Constitution Rewards the Military and Judiciary*, December 4, 2013, <http://carnegieendowment.org/2013/12/04/egypt-s-draft-constitution-rewards-military-and-judiciary> [dostęp: 31.01.2016 r.].

nowej konstytucji pojawiły się obawy, że stanie się ono do tego stopnia swobodne w realizowaniu swojej władzy, że stworzy swego rodzaju państwo w państwie, pozbawione transparentności i zamknięte przed opinią publiczną⁷.

Obok sądów powszechnych w Egipcie tworzono, począwszy od 1952 r., różne sądy specjalne, których zadania sprowadzały się do sądenia osób oskarżonych o zdradę państwa, przeciwników politycznych, bojowników muzułmańskich i członków Braci Muzułmanów. Tuż po rewolucji z 1952r. oficerowie powołali Sąd za Zdradę (*The Court of Treason, Mahkamat al-Ghadr*) do sądenia polityków i oficerów związanych z monarchią. Dekret powołujący ten sąd oddawał jego jurysdykcji takie działania, jak zdrada, nadużycie uprawnień i korupcja⁸. W 1953r., po ustanowieniu Republiki i obaleniu monarchii, nowe władze powołały kolejny sąd specjalny, Trybunał Rewolucyjny, który orzekał w sprawach zdrady i aktów korupcji w sytuacji zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa lub wymierzonego w reżim. W skład Trybunału wchodziło trzech członków Rady Rewolucyjnych Dowódców, w tym późniejszy prezydent Anwar Sadat. Od orzeczeń Trybunału nie przysługiwał żaden środek odwoławczy⁹. W 1967 r. powołano kolejny Trybunał Rewolucyjny, orzekający w sprawach przekazanych mu indywidualnie przez Prezydenta Republiki. Zakres orzekania dotyczył spraw związanych z zagrożeniem bezpieczeństwa państwa, zdobyci rewolucji oraz przestępstw określonych w księdze II kodeksu karnego oraz kodeksu wojskowego¹⁰. Od jego orzeczeń również nie przysługiwał żaden środek odwoławczy, a wszystkie wyroki podlegały zatwierdzeniu przez głowę państwa.

Przepisy o obowiązywaniu stanu wyjątkowego z 1958 r. stworzyły w kraju równoległe systemy wymiaru sprawiedliwości: z jednej strony sądy powszechne i administracyjne z Najwyższym Sądem Konstytucyjnym. Z drugiej – sądy wojskowe i sądy specjalne, powołane na mocy ustawy o stanie wyjątkowym: Nadzwyczajne Sądy Bezpieczeństwa Państwa (*The Emergency State Security Courts*) orzekające w sprawach naruszenia dekretów wydawanych w czasie trwania stanu wyjątkowego; Sądy Bezpieczeństwa Państwa (*The State Security Courts*) orzekające w sprawach naruszenia prawa związanych z

⁷ *Ibidem*, *The 2014 Egyptian Constitution: Without accountability, checks or balances: Part II* <http://www.dailynewsegypt.com/2014/03/25/2014-egyptian-constitution-without-accountability-checks-balances-part-ii/>, [dostęp: 31.01.2016 r.].

⁸ N. Bernard-Maugiron, *Judges and Political Reform in Egypt*, Cairo 2008, s. 167.

⁹ *Ibidem*, s. 168.

¹⁰ *Ibidem*, s. 168.

bezpieczeństwem państwa; Sąd Wartości (*The Court of Values*) orzekający w sprawach przestępstw gospodarczych i politycznych, rozpatrywanych przez Socjalistycznego Prokuratora Publicznego¹¹. Nadzwyczajne Sądy Bezpieczeństwa Państwa, powołane na mocy ustawy o stanie wyjątkowym, które zaczęły funkcjonować w 1981 r., po wprowadzeniu stanu wyjątkowego, posiadały szeroki zakres orzekania przyznany im na mocy dekretu Prezydenta Republiki. Pod ich jurysdykcję oddano sprawy dotyczące przestępstw przeciwko bezpieczeństwu państwa, publicznego podżegania, publicznych demonstracji i zgromadzeń oraz innych, niewymienionych w dekreście przestępstw, powiązanych z tymi, o których tenże mówi¹². Brak wyraźnie określonych przestępstw, za które można było zostać postawionym przed sądem specjalnym, godził nie tylko w kwestie przejrzystości i zrozumiałości prawa, ale przede wszystkim w podstawowe prawa człowieka i zasady państwa prawa, w którym do odpowiedzialności można pociągnąć jedynie w oparciu o wyraźne przepisy ustawowe i na mocy orzeczenia sądu.

3. Ustanowienie Najwyższego Sądu Konstytucyjnego

Powołanie Najwyższego Sądu Konstytucyjnego nastąpiło formalnie dopiero w 1979 r. wraz z wejściem w życie ustawy o Najwyższym Sądzie Konstytucyjnym, regulującej kwestie szczegółowe jego funkcjonowania. W konstytucji z 1971 r. pojawia się już zapowiedź jego utworzenia¹³, jednak prace nad ustawą wykonawczą do przepisu art. 174 konstytucji trwały wiele lat. Nie oznacza to jakkolwiek, że kontrola sądowa działalności administracji nie istniała. W 1969 r. powołano do życia dekretem Prezydenta Republiki (wówczas urząd ten sprawował jeszcze Gamal Abdel Naser) Sąd Najwyższy, którego zadaniem była kontrola działalności ustawodawczej parlamentu. Należy jednak podkreślić, że Sąd Najwyższy stanowił wygodne zaplecze dla rządu. Złożony w całości z sędziów powoływanych na swoje stanowiska przez Prezydenta odgrywał rolę politycznie godnego zaufania organu „kontroli”¹⁴. W obliczu wymuszonego długim państwowym otwarciem egipskiego rynku dla

¹¹ B.K. Rutherford, *Egypt After Mubarak. Liberalism, Islam and Democracy in the Arab World*, Princeton – Oxford 2008, s. 51.

¹² S. Reza, *Endless Emergency: The Case of Egypt*, „New Criminal Law Review”, 10/2007, s. 539.

¹³ Idea powołania sądu konstytucyjnego pojawiła się już wcześniej w historii egipskiego konstytucjonalizmu. Po zamachu stanu Wolnych Oficerów w 1952 r. przygotowano projekt konstytucji (w 1954 r.), który już wtedy przewidywał utworzenie sądu konstytucyjnego; Por. N.J. Brown, *The Rule of Law in the Arab World. Courts in Egypt and the Gulf*, Cambridge 1997, s. 102.

¹⁴ N.J. Brown, *Egypt: A Constitutional Court in an Unconstitutional Setting*, <http://www.constitutionnet.org/files/brown-egypt-a-constitutional-court-in-an-unconstitutional-setting.pdf>, [dostęp: 31.01.2016 r.].

zagranicznych inwestorów pojawiła się konieczność utworzenia sądu konstytucyjnego¹⁵, który stworzyłby pozory rządów prawa. Nie bez znaczenia w procesie kształtowania się idei sądu konstytucyjnego w Egipcie był odwrót od kontaktów handlowych, politycznych i militarnych ze Związkiem Radzieckim i przejście do „bloku zachodniego”, nawiązanie współpracy ze Stanami Zjednoczonymi. Nowy prezydent Anwar Sadat wprowadził tzw. „rewolucję korygującą” polegającą na demilitaryzacji rządu, wymiany kadr administracyjnych. W tej sytuacji do Konstytucji z 1971 r. wprowadzono przepisy tworzące NSK. W art. 175 określono, że NSK ma wyłączną kompetencję do badania zgodności z konstytucją stanowionego w państwie prawa oraz do dokonywania wykładni ustaw. W art. 178 wskazano, że orzeczenia i wykładnia NSK mają być publikowane w Dzienniku Ustaw, nadając im walor powszechnie obowiązujących ustaleń.

W nowej, aktualnie obowiązującej konstytucji z 18 stycznia 2014 r., ustanowionej po przejściu rządów przez wojsko, część przepisów dotyczących NSK uległa zmianie w stosunku do konstytucji z 1971r.¹⁶ W nowej konstytucji zapewniono NSK własny budżet, z zastrzeżeniem jednak jego kontroli przez Izbę Reprezentantów (egipski jednoizbowy parlament). Rodzi to obawy o faktyczną niezależność NSK, albowiem groźba obniżenia budżetu Sądu przez władzę może stanowić pośrednią ingerencję w decyzje wydawane przez NSK. Lakoniczny przepis art. 175 konstytucji z 1971 r., określający zakres orzekania NSK, zastąpiono nowym przepisem w postaci art. 192, który szerzej reguluje jego kompetencje. I tak NSK na mocy nowej konstytucji ma wyłączne uprawnienia do decydowania o konstytucyjności prawa stanowionego, dokonywania wykładni prawa stanowionego oraz orzekania w sprawach spornych własnych członków, jak również w sprawach sporów pomiędzy organami władzy sądowniczej, w sporach dotyczących zastosowania dwóch sprzecznych ze sobą orzeczeń sądów, wydanych przez różne sądy oraz w sprawach dotyczących wykonywania jego wyroków i decyzji.

4. Funkcje i uprawnienia NSK w świetle przepisów ustawy o Najwyższym Sądzie Konstytucyjnym z 1979 r.

Wraz z pojawieniem się przepisu art. 175 konstytucji pojawiły się obawy, że nowy sąd będzie ponownie zdominowany przez element rządowy – sądownictwo w Egipcie, pomimo formalnej niezależności sądów i niezależności sędziów, dalekie jest od spełniania tych

¹⁵ L. Abu Odeh, *The Supreme Constitutional Court of Egypt: The Limits of Liberal Political Science and CLS Analysis of Law Elsewhere*, „The American Journal of Comparative Law”, 4/2011, s. 992.

¹⁶ Świadomie pomijam tutaj analizę przepisów konstytucji tymczasowych z 2011 i 2013 r. oraz konstytucji z 25 grudnia 2012 r., albowiem są już aktami nieobowiązującymi. Konstytucja z 1971 r. jest analizowana z uwagi na to, że ustanawiała Najwyższy Sąd Konstytucyjny.

kryteriów w praktyce. Również działalność, zwłaszcza powoływanie sędziów do Sądu Najwyższego (powoływani przez Prezydenta na trzyletnie kadencje¹⁷), poprzednika NSK dawało podstawy do twierdzenia, że nowy sąd nie będzie pod tym kątem wyjątkowy. Te obiekcje potwierdzał ponadto projekt ustawy o NSK, który został przedstawiony do zaopiniowania Izbie Adwokackiej. Zakładał on powołanie sądu, który byłby silnie upolityczniony i ściśle związany z rządem¹⁸. W odpowiedzi Izba Adwokacka skrytykowała projekt, zwłaszcza przepisy dotyczące powoływania sędziów i ich kadencyjności¹⁹. Nowy projekt ustawy, zawierający odpowiednie poprawki, został przyjęty w 1979 r., dając NSK wyjątkowe, jak na realia bliskowschodnie, uprawnienia i niezależność. NSK miał zostać całkowicie oddzielony od wymiaru sprawiedliwości, a metoda wyboru sędziów na stanowiska skutecznie pozbawiła wpływu na kształt sądu ośrodek prezydencki. Nie bez znaczenia wydaje się również data przyjęcia ustawy o NSK, tj. sierpień 1979 r. W marcu 1979 r. Egipt po wielu latach podpisał z Izraelem traktat pokojowy w Camp David. Skutkiem jego zawarcia była współpraca wojskowa i gospodarcza ze Stanami Zjednoczonymi oraz zniesienie ograniczeń ekonomicznych, politycznych i dyplomatycznych nałożonych na Egipt w konsekwencji prowadzenia wojny z Izraelem.

Ustawa o NSK nie precyzuje, ilu sędziów ma liczyć Najwyższy Sąd Konstytucyjny, ustalając jedynie wymagane kworum – siedmiu sędziów (art. 3). Na sędziego może według ustawy zostać wybrana osoba, która jest sędzią, która przez okres co najmniej pięciu lat wykonywała zawód doradcy prawnego, która jest profesorem prawa egipskiego uniwersytetu (lub która była profesorem prawa przez co najmniej trzy lata), a także adwokaci, którzy wykonywali swoją praktykę zawodową w Sądzie Kasacyjnym bądź w Najwyższym Sądzie Administracyjnym (NSA) przez minimum dziesięć lat (art. 4)²⁰. Prezes NSK powoływany jest na swoje stanowisko uchwałą Prezydenta Republiki – jednak praktyka, jaka wykształciła się w pierwszych dekadach funkcjonowania NSK, zmieniła nieco wydźwięk tego przepisu. Prezesa NSK owszem powołuje formalnie Prezydent,

¹⁷ N.J. Brown, *The Rule...*, s. 103.

¹⁸ B.K. Rutherford, *Egypt After Mubarak...*, s. 45.

¹⁹ *Ibidem*, s. 45: „Wniosek Zgromadzenia Ogólnego Izby był taki, że projekt ustawy «nie osiąga w żadnej mierze zamierzonych efektów, którymi są wzmocnienie legitymacji i zagwarantowanie efektywnego nadzoru nad konstytucyjnością ustaw [...] osiąga coś zupełnie przeciwnego. Obraża Konstytucję i zagraża rządowi»”.

²⁰ W punkcie 1 jest mowa również o „obecnych sędziach Sądu Najwyższego”, jednak przepis ten nie ma obecnie zastosowania – dotyczył wyboru sędziów do nowo powołanego Najwyższego Sądu Konstytucyjnego.

jakkolwiek wybiera na to stanowisko najstarszego rangą sędziego²¹. Sędziowie NSK powoływani są przez Prezydenta, który dokonuje wyboru pomiędzy dwoma kandydaturami przedstawionymi przez Prezesa NSK oraz Zgromadzenie Ogólne Sędziów NSK po wcześniejszym zasięgnięciu opinii KRS (najczęściej jednak te dwa organy wybierały tego samego kandydata²²). Ustawa przewiduje, że minimum 2/3 sędziów NSK musi być sędziami zawodowymi (art. 5).

Ustawa zapewniła sędziom daleko posuniętą niezależność oraz ochronę, stanowiąc, iż sędzia nie może zostać pozbawiony urzędu, a jedynym organem władnym rozstrzygać w sprawach dyscyplinarnych sędziów jest Zgromadzenie Ogólne Sędziów NSK. Art. 13 określa, że sędziowie mogą zostać oddelegowani do wykonywania innych czynności jedynie w przypadku, gdy związane są one z działaniem organizacji międzynarodowych czy obcych państw bądź dla wykonania badań naukowych. Przepis ten miał zabezpieczyć sędziów przed praktyką władz stosowaną wobec sędziów sądów zwyczajnych, polegającej na oferowaniu sędziom dobrze płatnych zleceń doradztwa prawnego w ministerstwach. Dobrze opłacane zadania dodatkowe zapewniały władzy przychylność przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości, *de facto* kreując podległość sędziów wobec rządu²³.

Art. 25 określa zadania NSK, stanowiąc, iż jest on jedynym organem w państwie władnym rozstrzygać w sprawach: badania konstytucyjności ustaw, dokonywania wiążącej wykładni prawa oraz rozstrzygania sporów jurysdykcyjnych pomiędzy dwoma sądami. Art. 29 ogranicza krąg podmiotów zdolnych do zainicjowania postępowania przed NSK jedynie do sądów. Decyzje NSK są ostateczne i nie podlegają zaskarżeniu (art. 48); są wiążące dla wszystkich organów państwa i obywateli (art. 49).

5. NSK – strażnik praw i wolności obywatelskich oraz filar reżimu autorytarnego

Od momentu powstania Najwyższego Sądu Konstytucyjnego jego głównym zadaniem stało się orzekanie w kwestii zgodności z konstytucją prawa stanowionego. Kontrola następcza ustaw, połączona z zapewnioną ustawowo niezależnością NSK i niezawisłością sędziów oraz wiążącym charakterem orzeczeń wydawanych przez NSK pozwoliły eliminować z obrotu prawnego te przepisy, które naruszały podstawowe wolności i prawa obywatelskie,

²¹ T. Moustafa, *Law versus the State: The Judicialization of Politics in Egypt*, „Law & Social Enquiry”, 4/2003, s. 893. W 2001 r. Hosni Mubarak naruszył tę praktykę powołując na stanowisko Prezesa NSK osobę nie będącą sędzią NSK – drugą najważniejszą osobę w Ministerstwie Sprawiedliwości Fathi Nagiba, zob. *Ibidem*, s. 924.

²² *Ibidem*, s. 894.

²³ *Ibidem*, s. 894.

odchodziły od dążeń do budowania świeckiego państwa bądź godziły w interesy narodu. Jednak pomimo wielu wymierzonych w reżim decyzji NSK, w jego orzecznictwie pojawiły się również takie, które go wspierały, legitymizując opresyjne prawo.

W wielu sprawach, w których NSK wydawał orzeczenia na przekór głównej linii politycznej władzy centralnej, widać głęboką chęć zbudowania w Egipcie rządów prawa, rządów liberalnych, opartych na zasadach sprawiedliwości społecznej i poszanowaniu prawa. Wiele z tych orzeczeń dotyczyło wolności wypowiedzi, prasy, wolnych wyborów, funkcjonowania organizacji pozarządowych. Z punktu widzenia demokratyzacji najważniejsze znaczenie miały decyzje wydawane właśnie w sprawach związanych z przeprowadzaniem wyborów oraz wolnością prasy i mediów, a także przestrzegania przez władze podstawowych wolności obywatelskich. Należy zaznaczyć, że wielokrotnie w swojej działalności orzeczniczej NSK brało pod uwagę orzeczenia wydane przez Najwyższy Sąd Administracyjny²⁴.

Z punktu widzenia budowania demokracji w Egipcie i ograniczania nadużyć władz kraju wyjątkowo istotne znaczenie mają orzeczenia NSK dotyczące naruszeń prawa wyborczego, prawa prasowego oraz możliwości tworzenia organizacji pozarządowych (szczególnie tych, które w swojej statutowej działalności przewidują monitorowanie naruszeń prawa człowieka w Egipcie).

NSK orzekał m.in. w sprawach ustaw ograniczających dopuszczalność kandydowania w wyborach partiom opozycyjnym²⁵. Sąd uznał, że ustawy te są niezgodne z konstytucją na tej podstawie, że w sposób niedopuszczalny naruszają wolność wypowiedzi²⁶. Podobna sytuacja miała miejsce w 2012 r., gdy ustawowo zakazano Ahmedowi Shafikowi, przedstawicielowi obalonego reżimu, który za prezydentury Hosniego Mubaraka sprawował urząd Prezesa Rady Ministrów, startowania w wyborach prezydenckich. NSK i w tej sprawie orzekł, że zakazanie kandydowania w wyborach na tej podstawie, iż dana osoba wywodzi się z obalonego reżimu jest niedopuszczalne²⁷. W maju 2013 r. NSK uznał, że projekt nowelizacji ustawy o partycypacji obywateli pozbawiający przedstawicieli sił

²⁴ Zob. B.K. Rutherford, *Egypt After Mubarak...*, s. 52 i nast.

²⁵ W latach 1986, 1987 i 1988; zakazano udziału w wyborach partiom opozycyjnym, m.in. Partii Wafd oraz liderom partii naserystowskiej, związanej z byłym prezydentem Gamalem Abdel Naserem, jak również przeciwnikom podpisania traktatu pokojowego z Izraelem w Camp David w 1979 r.

²⁶ B.K. Rutherford, *Egypt After Mubarak...*, s. 65.

²⁷ <http://egyptjustice.com/scc-cases/2015/6/7/political-isolationparticipation-laws>, [dostęp: 31.01.2016 r.].

zbrojnych i policji czynnego prawa wyborczego jest niezgodny z konstytucją na tej podstawie, że w konstytucji z 2012 r. wyraźnie stwierdzono, iż każdy obywatel ma prawo głosowania. Skoro wojskowi i funkcjonariusze policji są obywatelami, z tego tytułu mają prawo do wykonywania czynnego prawa wyborczego, a zatem pozbawienie ich tego prawa naruszałoby art. 33, 55 i 81.

W odniesieniu do prawa wyborczego NSK rozstrzygał po raz pierwszy w 1987 r., uznając, że wybory parlamentarne z 1984 r. naruszyły konstytucję w taki sposób, że ograniczyły prawo kandydowania w wyborach tylko do kandydatów z list partyjnych zaakceptowanych przez państwo, pozbawiając tego prawa kandydatów niezależnych. Zgodnie z orzeczeniem Sądu parlament wybrany w 1984 r. został rozwiązany. Ważność nowych wyborów przeprowadzonych wskutek orzeczenia NSK w 1987 r. również została zakwestionowana. Główny zarzut, jaki pojawił się w związku z wyborami, dotyczył mieszanego systemu wyborczego, dopuszczającego listy partyjne i kandydatów niezależnych. W wyborach z 1987 r. owszem dopuszczono do startu w wyborach kandydatów niezależnych, jednak nie zachowano odpowiednich proporcji – na 448 miejsc w parlamencie tylko 48 przeznaczono dla kandydatów niezależnych, co godziło w podstawowe prawo równości wszystkich obywateli. W 1990 r. NSK orzekł, że “konstytucja musi być interpretowana jako organiczna całość (...) język [konstytucji] dopuszczający listy mieszane był ograniczony i nie mógł zostać zastosowany w sposób naruszający inne artykuły gwarantujące równość szans i praw”²⁸. NSK uznał ponadto, że prawo do wolności wypowiedzi i wyrażania swych opinii zabezpiecza obywateli przed przymuszaniem ich do wstępowania do partii politycznych – rząd argumentował bowiem, że każdy, kto chce kandydować w wyborach, może wstąpić do partii politycznej. Prawo wyborcze, które jawnie dyskryminowało kandydatów niezależnych, uznane zostało przez NSK za naruszające konstytucję, tym samym ponownie na mocy orzeczenia Sądu parlament został rozwiązany. Jak pisze Tamir Moustafa w artykule *The Political Role of the Supreme Constitutional Court: Between Principles and Practice*²⁹: “Chociaż orzeczenia w sprawie prawa wyborczego praktycznie nie osłabiły rządowego nacisku na władzę, znacząco podkopały korporacjonistyczny system kontroli opozycji poprzez otwarcie politycznego pola dla kandydatów niezależnych (...)”³⁰. NSK poruszył jeszcze jeden zasadniczy wątek dla ochrony wolności i równości wyborów w Egipcie. W

²⁸ <http://egyptjustice.com/analysis/2015/6/10/scc-jurisprudence-on-election-laws>, [dostęp: 31.01.2016 r.].

²⁹ T. Moustafa, *The Political Role of the Supreme Constitutional Court: Between Principles and Practice*, [w:] N. Bernard-Maugiron, *Judges and Political Reform...*

³⁰ *Ibidem*, s. 92.

2000 r. orzekł, że art. 24 ustawy wyborczej dopuszczający do nadzorowania procesu przeprowadzenia wyborów osób zatrudnionych w sektorze publicznym naruszał art. 88 konstytucji z 1971 r. wyraźnie wskazujący, że nadzór nad przeprowadzeniem wyborów mieli spełniać członkowie organów sądowych. W konsekwencji takiego orzeczenia prezydent Mubarak wydał prezydencki dekret, na podstawie którego wybory miały odbyć się w trzech turach tak, aby spełniona została zasada sądowego nadzoru³¹.

Jednym z najistotniejszych obszarów, w których wartość NSK okazała się wyjątkowo duża, była kwestia organizacji pozarządowych, zwłaszcza organizacji broniących praw człowieka. Przed powstaniem NSK w 1979 r. żadna tego typu instytucja nie miała narzędzi do walki z naruszeniami prawa człowieka w Egipcie. Powstanie NSK i jego orzecznictwo znacząco przyczyniły się do poprawy świadomości obywateli w zakresie przysługujących im praw, jak również ograniczyły poziom naruszeń, jakich dopuszczała się egipska klasa polityczna. Co również istotne – sprawy, jakie rozstrzygał NSK, docierały do świadomości międzynarodowej opinii publicznej i władz światowych mocarstw i organizacji międzynarodowych, które na drodze dyplomacji mogły naciskać na prodemokratyczne zmiany w Egipcie. Jednym z głównych beneficjentów powstania NSK była organizacja *Center For Human Rights Legal Aid*, która nie tylko dokumentowała naruszenia praw człowieka, ale również konfrontowała się z władzami na sali sądowej. W pierwszym roku swojej działalności zainicjowała pięćset spraw³², w kolejnych latach liczba spraw sukcesywnie rosła. Powstawały nowe organizacje zajmujące się różnymi obszarami, w których dochodziło do naruszeń³³. Powstanie NSK zapewniło tym organizacjom możliwość walki o prawa człowieka bez konieczności mobilizowania wielkich grup społecznych, o które w Egipcie (przynajmniej do 2011 r.) było bardzo trudne³⁴. Aktywiści polityczni otrzymali wreszcie narzędzie do kwestionowania działań rządu, a orzeczenia NSK przyczyniły się do ponownego pojawienia się na egipskiej scenie partii opozycyjnych, które uzyskały ochronę przed pozaprawnymi aktami władzy³⁵. W odpowiedzi na coraz mocniejszą rolę organizacji pozarządowych rząd egipski ustawał nr 153/1999 jeszcze

³¹ Chociaż dekret czynił zadość nakazowi NSK, władze i tak postawiły na swoim, przekazując nadzór w ręce Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Sprawiedliwości, oferując sędziom biorącym udział w nadzorze wynagrodzenie pieniężne oraz organizując akcje utrudniające czy uniemożliwiające oddanie głosu poza punktami wyborczymi. Por. T. Moustafa, *Law versus...*, s. 921.

³² T. Moustafa, *The Political...*, s. 93.

³³ *Ibidem*, s. 94.

³⁴ *Ibidem*, s. 94.

³⁵ T. Moustafa, *Law versus...*, s. 902.

mocniej ograniczył prawo regulujące działalność tych organizacji. Wprowadzono zakaz politycznej działalności cywilnym stowarzyszeniom, mocniej ograniczając możliwość otrzymywania zagranicznych funduszy na działalność statutową, zakazano kontaktów z zagranicznymi stowarzyszeniami bez wcześniejszego poinformowania o tym rządu, a ministerstwu spraw wewnętrznych przyznano prawo rozwiązania każdego stowarzyszenia zagrażającego jednoci narodu bądź naruszającego porządek publiczny³⁶. W odpowiedzi na te ograniczenia NSK orzekł w 2000 r., że ustawa narusza konstytucję.

W zakresie naruszeń prawa prasowego NSK w 1995 r. orzekał w sprawie nowelizacji ustawy prasowej, której nowe brzmienie dopuszczało możliwość zastosowania prewencyjnego aresztu wobec dziennikarzy, którzy swoimi tekstami naruszali bezpieczeństwo państwa³⁷. NSK nie mógł jednak dokonać kontroli aktu w sposób arbitralny – ustawa o NSK przewiduje, iż Sąd może orzekać jedynie w przypadku, gdy inny sąd przekaże mu do rozstrzygnięcia zagadnienie w konkretnej sprawie. Innymi słowy, NSK mógłby dokonać zbadania konstytucyjności tej ustawy dopiero, gdyby na podstawie jej przepisów dokonano aresztowania dziennikarza. W obliczu społecznej krytyki rząd ugiął się i zlecił NSK zbadanie konstytucyjności ustawy prasowej. NSK uznał jednak, że nie jest kompetentny do dokonania abstrakcyjnej kontroli ustawy i na tej podstawie wnioski rządu odrzucił³⁸. W odniesieniu do wolności prasy i mediów NSK wyrażał pogląd, iż „państwo ma w tej dziedzinie ważną rolę do odegrania. (...) czuwa nad tym, aby prasa nie przekraczała «przepisanych limitów konstytucyjnych dotyczących zachowania podstaw społeczeństwa oraz potrzeby respektowania ich przez społeczeństwo obywatelskie (...) musi zapobiec przekształceniu się wolności wypowiedzi w anarchię (...)»³⁹. To pokazuje, jak NSK w swych decyzjach musiał brać pod uwagę jednocześnie ważne interesy państwa i nie mniej ważne interesy obywateli. Stojąc na stanowisku, że do stabilnego istnienia i rozwoju państwa konieczne są silne rządy, NSK dopuszczał wkraczanie władz w obszary, na których NSK musiał lawirować pomiędzy ochroną wolności i praw obywateli a uznaniem praw rządu do szerokiego interpretowania prawa na korzyść stabilności państwa.

Jednocześnie jednak NSK swoimi decyzjami pośrednio wspierał, a przynajmniej legitymizował politykę władz. Najlepszym tego przykładem była decyzja NSK wydana w sprawie dotyczącej legalności powołania Nadzwyczajnych Sądów Bezpieczeństwa Państwa

³⁶ *Ibidem*, s. 918.

³⁷ N.J. Brown, *The Rule...*, s. 106.

³⁸ *Ibidem*, s. 107.

³⁹ B.K. Rutherford, *Egypt After Mubarak...*, s. 59.

(NSBP) z 1984 r. Sąd uznał, że ich powołanie było zgodne z Konstytucją z 1971 r., albowiem art. 171 konstytucji przewidywał powołanie Sądów Bezpieczeństwa Państwa, a zatem stanowiły one integralną część systemu sądownictwa w Egipcie. Sąd odrzucił również twierdzenie o naruszeniu przez NSBP art. 68 konstytucji⁴⁰. Krótco po tym orzeczeniu NSK odrzucił prawie sto podobnych spraw, co pokazuje, jak często władze korzystały z uprawnień nadzwyczajnych naruszających podstawowe prawo do sądu. Biorąc pod uwagę, że stan wyjątkowy w Egipcie funkcjonował nieustannie od roku 1981 (wcześniej wprowadzany był kilkakrotnie, na krótkie okresy czasu), takie orzeczenie NSK dawało władzy wolną rękę do naruszania prawa, tworząc podatny grunt do powstania rządów autorytarnych. Sprawa ta, jak również niechęć do zweryfikowania swojego stanowiska w późniejszych latach pokazała, w jaki sposób NSK ostrożnie lawirował pomiędzy liberalną wykładnią przepisów konstytucji a zasadniczymi interesami rządu⁴¹.

Inną bardzo znaczącą dla realizacji rządów prawa w Egipcie była sprawa przekazywania sądom wojskowym spraw osób cywilnych. Gdy w latach 90. w Egipcie zaczęły działać na szeroką skalę bojówki islamskie, organizując zamachy m.in. na zagranicznych turystów i egipskich intelektualistów i polityków, władze zaczęły wykorzystywać sądy wojskowe do rozpatrywania spraw osób podejrzanych o działalność terrorystyczną. Na mocy dekretu Prezydenta Republiki 373/1992 oskarżeni m.in. o należenie do organizacji dzihadystycznych mieli być sądzeni przez sądy wojskowe. Postanowienia te zaskarżono do sądu administracyjnego, który orzekł niezgodność z prawem tej decyzji. Egipski rząd odwołał się od tego wyroku do Najwyższego Sądu Administracyjnego oraz wniósł o interpretację przez Najwyższy Sąd Konstytucyjny art. 6 prawa o stanie wyjątkowym, według którego w czasie trwania stanu wyjątkowego Prezydent może przekazać każde przestępstwo, karalne na podstawie przepisów kodeksu karnego i jakiegokolwiek innej ustawy, jurysdykcji sądów wojskowych. Sądy wojskowe stosowały rozszerzającą wykładnię słowa „przestępstwo”, uznając za takie każdy czyn, który uznany został za przestępny decyzją prezydenta nawet po jego popełnieniu. Sąd Konstytucyjny uznał, że „przestępstwo” odnosi się zarówno do całej kategorii czynów zabronionych, jak i indywidualnego działania jednostki, umożliwiając tym samym władzy przekazywanie nowych spraw podmiotów cywilnych przed sądy wojskowe⁴².

⁴⁰ Art. 68 konstytucji wyraźnie stwierdzał, że każdy ma prawo do dochodzić swych praw w procesie sądowym, przed odpowiednim sądem.

⁴¹ T. Moustafa, *Law versus...*, s. 904.

⁴² N. Bernard-Maugiron, *Judges and Political Reform...*, s. 173.

W 2007 r. nowelizacją konstytucji wprowadzono przepis art. 179⁴³, podnosząc uprawnienia nadzwyczajne Prezydenta do rangi zasad konstytucyjnych. Ukonstytuowano przepisy jawnie naruszające konstytucję, uniemożliwiając od tego czasu zaskarżanie indywidualnych decyzji głowy państwa jako niezgodnych z konstytucją. NSK nie mógł już orzekać w sprawie ewentualnego naruszenia konstytucji – jak bowiem mogła naruszać konstytucję ustawa i praktyka, które oparte były na wyraźnym przepisie konstytucyjnym?

6. Najwyższy Sąd Konstytucyjny w czasie rewolucji

Gdy w roku 2011 wybuchła rewolucja w Egipcie poprzedzona wydarzeniami w Tunezji jedną z instytucji, które zostały bezpośrednio dotknięte zmianami polityczno-prawnymi, był Najwyższy Sąd Konstytucyjny. W okresie od lutego do końca marca 2011 r. w Egipcie nie funkcjonowała żadna ustawa zasadnicza. 13 lutego Najwyższa Rada Wojskowa, która przejęła tymczasowe rządy w kraju po odsunięciu od władzy Hosniego Mubaraka, zawiesiła Konstytucję z 1971 r., jednocześnie ogłaszając plan stworzenia nowej ustawy zasadniczej. 30 marca przyjęto Deklarację Konstytucyjną, która z założenia miała charakter tymczasowy. Przekazanie władzy organom cywilnym uzależniono od uchwalenia konstytucji (już nie tymczasowej), w oparciu o którą możliwe byłoby przeprowadzenie wyborów parlamentarnych i prezydenckich. Wybory parlamentarne odbyły się na przełomie 2011 i 2012 r., zaś wybory prezydenckie wyłoniły w czerwcu 2012 r. nową Głowę Państwa w osobie reprezentanta Braci Muzułmanów Muhammada Mursiego. W grudniu 2012 r. uchwalono nową konstytucję, której żywot zakończył się jednak już na początku lipca 2013 r. Ponownie przez okres od lipca 2013 do stycznia 2014 w kraju obowiązywała Deklaracja Konstytucyjna, która ostatecznie zastąpiona została 18 stycznia 2014 r. aktualnie obowiązującą konstytucją.

W takiej rzeczywistości społeczno-politycznej NSK musiał znaleźć sposób funkcjonowania i realizowania swoich ustawowych zadań. Nie było to łatwe zadanie. Choć Najwyższa Rada Wojskowa utrzymała funkcjonowanie NSK dla zabezpieczenia swojej legitymizacji – według teorii Rana Hirschla sąd konstytucyjny i konstytucyjna kontrola legalności ustaw miałyby stanowić zabezpieczenie interesów rządzących w okresie niestabilności

⁴³ Art. 179 – Państwo będzie dążyć do zabezpieczenia powszechnego porządku i bezpieczeństwa w obliczu zagrożenia terroryzmem. Prawo regulować będzie procedury ścigania i postawienia w stan oskarżenia wymagane przez walkę przeciwko tym zagrożeniom w taki sposób, że środki opisane w artykule 41§1, artykule 44§2 oraz artykule 45§2 nie będą ograniczać prowadzonych działań; działania te podlegać będą nadzorowi sądu. Prezydent Republiki może przekazać przestępstwa o charakterze terrorystycznym jakiemukolwiek organowi sądowemu ustanowionemu przez Konstytucję lub ustawy.

politycznej⁴⁴ oraz stanowiły solidne instytucje chroniące świeckie interesy⁴⁵ – to funkcjonowanie NSK było ograniczone przez niepewność obowiązującego prawa. Do ogólnego obrazu trudności w tym okresie znaczący wkład wniosły również nowy parlament i rząd. Konstytucja z 2012 r.⁴⁶ zmieniła zasady powoływania sędziów NSK. Nowa większość parlamentarna, złożona z ugrupowań religijnych, chciała pozbawić (w sposób pośredni) stanowiska sędziego NSK Tahaney El-Gibali, pierwszej w historii kobiety na stanowisku sędziego NSK, której poglądy stały w sprzeczności z ideologią religijnych przywódców⁴⁷. Konstytucja z 1971 r. nie określała liczebności NSK, nowe władze wprowadziły zatem przepis mówiący o tym, że obok Prezesa NSK w jego skład wchodzić będzie dziesięciu najstarszych rangą sędziów. Skutkiem tego było usunięcie ze składu NSK sędzi El-Gibali, która była jedenastą w kolejności⁴⁸. Sytuacja ta pokazuje, jak łatwą jest manipulacja przepisami prawa dla realizacji swoich interesów w Egipcie. I chociaż rządy nowej władzy nie trwały długo, to jednak okres półtora roku od wyborów parlamentarnych 2011/2012 do końca czerwca 2013 r. obfitował w działania wymierzone w NSK. N.J. Brown w swoim artykule przytacza jeszcze jedną: przekazanie NSK uprawnień do uprzedniej, a nie jak dotąd następczej, kontroli ustawodawstwa wyborczego z zastrzeżeniem, że kontrola następcza była w stosunku do nich niemożliwa. Jak pisze Brown: „Intencja była jasna: NSK skontrolowałyby takie ustawy przed wyborami; jeśli podtrzymałyby te ustawy, powrót do nich później [po wyborach] i ich obalenie nie byłyby możliwe. Nie byłoby powtórki z praktyki rozwiązywania parlamentu decyzją sądu”⁴⁹.

W okresie rządów religijnych NSK odszedł od praktyki wydawania odważnych, wymierzonych w reżim orzeczeń, stawiając raczej na zachowanie charakteru niekonfrontacyjnego. Zróznicowane działanie w tym zakresie charakteryzuje całą historię NSK. Do lat 90. NSK odgrywał rolę organu zapewniającego konstytucyjne zaplecze dla reżimu. W latach 90., zwłaszcza w okresie, gdy Prezesem NSK był Awad al-Murr, orzeczenia wydawane przez NSK pokazywały siłę i odwagę składu sędziowskiego,

⁴⁴ R. Hirschl, *Towards Juristocracy: The Origins and Consequences of the New Constitutionalism*, Cambridge-Massachusetts-London 2007, s. 11-12.

⁴⁵ R. Hirschl, *Constitutional Courts vs. Religious Fundamentalism: Three Middle Eastern Tales*, „Texas Law Review”, 7/2004, s. 1819.

⁴⁶ Konstytucja Arabskiej Republiki Egiptu z 25 grudnia 2012r., tekst dostępny w języku angielskim: <http://niviensaleh.info/constitution-egypt-2012-translation/>, [dostęp: 31.01.2016 r.].

⁴⁷ N.J. Brown, *Egypt: A Constitutional...*, s. 9.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 10.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 10.

propagując idee świeckie, chroniąc prawa i wolności obywatelskie, chociażby nakazując rozwiązanie parlamentu wybranego w 1990 r. (w roku 1987 na mocy orzeczenia NSK również rozwiązano parlament)⁵⁰. Po tym okresie w latach dwutysięcznych ponownie przyjął rolę instytucji podległej reżimowi. Postawa zachowawcza w działalności NSK wynika z poczucia zagrożenia swojej integralności i niezależności, zwłaszcza w okresach przemian politycznych czy ustrojowych. Jak pokazuje historia, władza może jedną decyzją zmienić zasadniczy kształt sądu⁵¹, zatem pewna powściągliwość w orzekaniu może być uzasadniona tym bardziej, że paradoksalnie powstanie Sądu Najwyższego w 1969 r. (poprzednika NSK) było wynikiem tzw. „masakry sędziów”, dokonanej przez Gamala Abdel Nasera – tj. pozbawienia stanowisk wielu sędziów.

7. Podsumowanie

Analizując rolę sądu konstytucyjnego w państwie autorytarnym, należy mieć na uwadze kilka istotnych czynników, które kształtują orzecznictwo takiego sądu. W Egipcie Najwyższy Sąd Konstytucyjny, zbudowany na podstawach Sądu Najwyższego całkowicie podporządkowanego władzy centralnej, który stworzono krótko po zamachu na niezależność wymiaru sprawiedliwości pokazuje, w jakich realiach musi on funkcjonować. Sąd taki jest *de facto* sądem upolitycznionym przez fakt orzekania w sprawach zgodności ustaw tworzonych przez władzę ustawodawczą z konstytucją. Mimo to na jego rzeczywistość oddziałują również, obok całego aparatu władzy, którego działalność jest ściśle, wręcz definicyjnie związana z samą istotą sądu konstytucyjnego, również elementy niejako spoza polityki. Mam tu na myśli zwłaszcza samorząd sędziowski czy adwokacki, które w Egipcie stanowią silne zaplecze rządów prawa. To również prawnicy-teoretycy działający na uczelniach wyższych, których badania, analizy czy idee przenikają do NSK, kształtując światopogląd jego sędziów. To również, a może przede wszystkim, opinia publiczna, której poglądy, stanowisko, opinie czy charakter społeczeństwa obywatelskiego⁵² kształtują pośrednio stanowisko samego sądu. I jak konstytucja nie jest aktem odpornym na gwałtowne zmiany czy subtelne poprawki dokonywane w jej tekście w zależności od potrzeby rządzących, tak sąd konstytucyjny nie jest zawieszony w próżni, a jego orzeczenia w społeczeństwie zdominowanym przez opresyjną władzę mają siłę rażenia porównywalną

⁵⁰ B.K. Rutherford, *Egypt After Mubarak...*, s. 72.

⁵¹ Zob. sprawa sędzi El-Gibali.

⁵² O tym, czy w Egipcie społeczeństwo obywatelskie istnieje, nie trzeba chyba nikogo przekonywać. Arabska wiosna z 2011 r. pokazała siłę egipskiego społeczeństwa, które wspólnym wysiłkiem dokonało rzeczy wydawać się mogło niemożliwej w egipskich, a ogólniej arabskich, realiach – zdjęcia z urzędu Prezydenta.

z wybuchem miny. Kontrola sądowa konstytucyjności ustaw w teorii powinna być odizolowana od rzeczywistości społeczno-politycznej, w jakiej ma zostać przeprowadzona. Pytanie jednak, czy gdyby sąd konstytucyjny faktycznie istniał w swojej własnej, utopijnej rzeczywistości idealnej, to jego orzeczenia nadal miałyby walor zasad zmieniających rzeczywistość? Bardzo wątpliwe. Sąd konstytucyjny ze swej istoty musi brać pod uwagę to wszystko, co ma miejsce w kraju, w którym funkcjonuje, swoje orzeczenia musi opierać w rzeczywistości istniejącej tu i teraz, lecz również analizować zdarzenia z przeszłości, aby tym lepiej kreować lepszą przyszłość.

* * *

The Egyptian Supreme Constitutional Court - what is the role of constitutional judiciary in an authoritarian state?

Summary: This article presents an analysis of the role constitutional courts play in authoritarian state like the Arab Republic of Egypt. The analysis of the Supreme Constitutional Court's activity is proceeded by the short characteristics of the egyptian judiciary system with an outline of the problem of the dual model of the judiciary i.e. common courts vs. special and military courts. Article shows the history of the Supreme Constitutional Court from the establishment of the Supreme Court in 1969 until its establishment in 1979. The Law on the Supreme Constitutional Court provides the basis for analysis of its powers and functions. In the main part of the article jurisprudence of the Court was discussed. In the last part the Court's situation during the so called „arab spring” or the January 25 Revolution was discussed.

Key words: Egypt, Supreme Constitutional Court, constitutional judiciary, authoritarianism, constitution